

۵

شاپرکی های پاسداری
تقوا و پرهیز کاری

پژوهشکده تحقیقات اسلامی

شایستگی‌های پاسداری

۵ تقوا و پرهیزکاری

تئیه‌کننده: پژوهشکده تحقیقات اسلامی

ویراستار: جواد احمدی

صفحه‌آر: حمزه زاهدی

ناشر: زمزم هدایت

چاپ: مرکز چاپ نمایندگی ولی فقیه در سپاه

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: بهار ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰

قیمت: ۷۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۰-۹۲-۷۴۶-۹۶۴

قم، میدان پلیس، بلوار شهید محلاتی، پژوهشکده تحقیقات اسلامی

فهرست

۷	مقدمه
۹	□ ۵. تقوا و پرهیزکاری
۱۲	○ ۱۶. صداقت در گفتار و کردار
۱۵	* ۴۳. پرهیز از دروغگویی
۱۸	* ۴۴. پرهیز از دوروبی و نفاق
۲۰	○ ۱۷. عفت و پاکدامنی
۲۲	* ۴۵. رعایت موازین شرعی در برخورد با نامحرم
۲۶	* ۴۶. پاکچشمی
۲۸	* ۴۷. پاکدامنی
۳۰	○ ۱۸. رعایت بیتالمال
۳۳	* ۴۸. دقت در به کارگیری و حفظ بیتالمال
۳۶	○ ۱۹. اجتناب از غیبت و تهمت
۳۷	* ۴۹. اجتناب از غیبت
۳۹	* ۵۰. اجتناب از تهمت
۴۲	○ ۲۰. رعایت مسائل شرعی و کسب درآمد حلال
۴۵	* ۵۱. تعهد کاری

* ۵۲. دقت و جلوگیری از مخلوط شدن بیت‌المال با زندگی شخصی	۴۷
* ۵۳. احتساب از درآمدهای ششهنهانک	۵۰
○ ۲۱. محاسبه نفس	۵۲
* ۵۴. خود تنظیمی و برنامه داشتن برای خودسازی (مشارطه)	۵۵
* ۵۵. خودکنترلی، خودمحاسبه‌گری و مراقبت نفس (مراقبه)	۵۸

مقدمه

پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای ارزشمند آن، فلسفه تأسیس سپاه پاسداران را تشکیل می‌دهد. کارنامه تابناک سپاه در دفاع از انقلاب و امت اسلامی را فناوری روز و سلاح‌ها و تجهیزات نظامی پیشرفت و مدرن رقم نزد است؛ بلکه آموزه‌ها و توانمندی‌های دینی و معنوی نقش اول را در این عرصه ایفا کرده‌اند و در فضای جدید که جبهه جهاد مقدس به جنگ تمام‌عیار نرم مبدل گشته است پاسداران باید بر حرکت خود بر مبنای بصیرت دینی، تکلیف‌گرایی مبتنی بر فرهنگ والای علوی و عاشورایی عمق و شتاب بیشتری بخشنند.

شايسٽگى هاي پاسدارى، ظرفيت و توانايى يك پاسدار در به كارگيري مجموعه‌اي از قabilite‌ها، توانمندي‌ها و صفات برجسته متکى بر آموزه‌های دینی برای انجام موقفيت‌آميزي و ايفاي نقش برتر خود در پاسداری از انقلاب اسلامی و دستاوردهای آن است.

نهادينه شدن اين شايسٽگى ها در پاسداران علاوه بر تقويت و ارتقاي سطح كييفي نيز و هادر اجرای مطلوب مأموريت اصلی سپاه، می‌تواند محور اساسی نظمات در مدل تحول و تعالی آينده سپاه باشد. اين شايسٽگى ها، هرچند با توجه به گستره مأموريت سپاه و

نگاه جامع اسلام به یک پاسدار مطلوب بسیار زیاد است لیکن در کارگروه تدوین شایستگی‌های پاسداری پس از اولویت‌بندی و نگاه کاربردی در سه حوزه اعتقادی، اخلاقی و عملی، دوازده شاخص به عنوان اولویت نخست برگزیده شد و برای هر یک، معرفه‌ایی به عنوان معیارهای نشانگر هر شاخص، تبیین و سپس برای هر معرف سنجه‌هایی مشخص گردید که در حقیقت نمود عینی و ملاک‌های قابل اندازه‌گیری هر معرف به شمار می‌روند.

این شاخص‌ها و معرف‌ها همگی برگرفته از آموزه‌های دینی و منابع اسلامی؛ اعم از آیات، روایات و رهنمودهای حضرت امام خمینی و مقام معظم رهبری مذکور است.

این شاخص‌ها با علامت (□) در قالب دوازده کتاب جمع‌آوری شده و معرف‌ها با علامت (○) و سنجه‌ها با علامت (*) ذیل هر شاخص تبیین و مستندسازی شده‌اند.

در ضمن، بحث خودارزیابی و محاسبه نفس را در کتابی مستقل با عنوان «درآمدی بر شایستگی‌های پاسداری» مطرح کرده‌ایم تا پاسداران عزیز با مطالعه آن به اهمیت خودسازی و تهذیب نفس پی ببرند و آن را مبنای رشد و تعالی خویش قرار دهند.

در پایان با تشکر از همه پژوهندگان که در سال همت مضاعف و کار مضاعف با جدیت تمام و در فرصت محدود این اثر را به عنوان گام اول در تحقق خواسته‌های فوق پدید آورده‌اند، امیدواریم در پرتو عنایات و الطاف حضرت بقیة‌الله(عج) بتوانیم پاسداران واقعی برای اسلام و انقلاب اسلامی باشیم.

**پژوهشکده تحقیقات اسلامی
نمایندگی ولی فقیه درسپاه**

□ ۵. تقوا و پرهیزکاری

تبیین

تقوا از واژه «وقایه» به معنای نگهداری گرفته شده و در عرف و روایات عبارت است از حفظ نفس از مخالفت اوامر و نواهی حق و متابعت رضای او.^۱

مستندات

الف - آیات

۱. فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا أَسْتَطَعْتُمْ. (تغابن: ۱۶)

پس تامی توانید تقوای الهی پیشه کنید.

۲. إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَنْقَاصُكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَيْرٌ

(حجرات: ۱۳)

در حقیقت ارجمندترین شما نزد خدا پرهیزگارترین

شمامست.

۱. چهل حدیث، امام خمینی، ص ۲۰۶.

ب - روایات

۱. پیامبر اعظم ﷺ :

إِعْمَلْ بِفَرَائِضِ اللَّهِ تَكُونُ أَنْقَى النَّاسِ.^۱

به واجبات الهی عمل کن تا پرهیزگارترین مردم باشی.

۲. امام علیؑ :

الْتَّقْوَى رَبِيبُ الْأَخْلَاقِ.^۲

تقوا رئیس اخلاق است.

۳. همان حضرت ﷺ :

الْتَّقْوَى حِصْنٌ حَصِينٌ لِمَنْ لَجَأَ إِلَيْهِ.^۳

تقوا برای کسی که بر او پناه ببرد دزی محکم است.

ج - رهنمودها

امام خمینیؑ :

باید دانست که تقوا گرچه از مدارج کمال و مقامات نیست ولی بدون آن نیز حصول مقامی امکان ندارد زیرا که مادامی که نفس آلوده به محرمات است داخل در باب انسانیت و سالک طریق آن نیست.^۴

مقام معظم رهبری :

حفظ این نهاد مقدس، خیلی با ارزش است و حفظ آن هم براین است که یکایک شما خودتان را در این صراط

۱. بحار الانوار، ج ۶۸، ص ۱۹۶.

۲. شرح غرر الحکم، ج ۱، ص ۱۹۴.

۳. همان.

۴. چهل حدیث، ص ۲۰۶.

مستقیمی که در آن قرار گرفته اید، با مراقبت و با تقوا و پرهیزگاری حفظ کنید، «اتقوا الله» عزیزان من «اتقوا الله» تقوا هم معنایش این است که به طور دائم مراقب حرکات و اعمال و رفتار و گفتار خودتان باشید و خود را رها نکنید. این مراقبت، خیلی برکات دارد. همین مراقبت است که انسان را در صراط مستقیم الهی حفظ می‌کند. بر اثر تقواست که همه چیز به دست می‌آید.^۱

۱. مورخه ۷/۲۶/۷۶ (دیدار با فرماندهان و مسئولان سپاه).

○ ۱۶. صداقت در گفتار و کردار

تبیین

صدق، در مقابل نفاق، ریا و دروغ بوده، موجب هماهنگی میان اعتقاد و رفتار و گفتار انسان می‌گردد.

مستندات

الف - آیات

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ.

(توبه: ۱۱۹)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید تقوای الهی پیشه کنید و همراه راستان باشید.

۲. وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصَّدِيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسْنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا. (نساء: ۶۹)

و کسانی که از خدا و پیامبر اطاعت کنند در زمرة کسانی خواهند بود که خدا ایشان را گرامی داشته

یعنی] با پیامبران و راستان و شهیدان و شایستگان خواهند بود و آنان چه نیکو همراهانند.

۳. قَالَ اللَّهُ هذَا يَوْمٌ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبْدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ: (مائده: ۱۱۹)

خدا فرمود: این روزی است که راستگویان را راستی شان سود بخشد، برای آنان باغهایی است که از زیر آن نهرها روان است، همیشه در آن جاودانند، خدا از آنان خشنود و آنان از خدا خشنودند. این است رستگاری بزرگ.

ب - روایات

۱. پیامبر اکرم ﷺ:

أَصْدِقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ:

هر گاه سخن می‌گویید، راست بگویید.

۲. امام علیؑ:

عِبَادَ اللَّهِ أَصْدِقُوا فَإِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّادِقِينَ ۚ

بندگان خدار است بگویید که خدا با راستگویان است.

۳. همان حضرت ﷺ:

الصَّدْقُ رَأْسُ الدِّينِ.

اساس دین بر راستی است.

۱. بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۱۷۰.

۲. همان، ص ۲۹۲.

۳. شرح غرر الحكم، ج ۱، ص ۱۰۴.

۴. و نیز:

مِلَكُ الْإِسْلَامِ صِدْقُ اللّٰسَانِ^۱

ملاک مسلمانی بر صدق گفتار است.

۵. همچنین:

عَاقِبَةُ الصَّدْقٍ نَجَاةٌ وَسَلَامَةٌ.^۲

فر جام راست گویی نجات و سلامت است.

ج - رهنمودها

امام خمینی[ؑ]:

کارهایتان را بر اساس صدق و صداقت و صفا انجام دهید

و همیشه مصالح ایران را در نظر بگیرید.^۳

مقام معظم رهبری:

در شاکله معنوی سپاه آتش اشتیاق، دل های پاسداران

را به خدا نزدیک می کند و صداقت و وفاداری آنان در

نیت و گفتار و عمل، همچون کلمه طیّبه، رفعت

می گیرد و به سوی پروردگار، تعالی می یابد.^۴

۱. همان، ج ۶، ص ۱۱۸.

۲. همان، ج ۴، ص ۳۶۳.

۳. صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۵۶.

۴. دیدار با فرماندهان سپاه، مورخه ۲۳/۴/۸۹.

* ۴۳. پرهیز از دروغگویی

تبیین

یکی از محرّمات و آفت‌های خطرناک زبان، دروغ گفتن است. دروغ، وارونه جلوه دادن واقع است که سرچشمه تمام بدی‌ها و رشتی‌هاست. به همین دلیل مسلمانان به پرهیز از دروغگویی (کوچک یا بزرگ، شوخی یا جدی) امر شده‌اند.

الف - آیات

۱. وَاجْتَبِواْ فَوْلَ الْزُّورِ. (حج: ۳۰)

از گفتار باطل (ودروغ) اجتناب ورزید.

۲... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ. (زم: ۳)

... خداوند آن کس را که دروغگو و کفران‌کننده است
هدایت نمی‌کند.

در آیه مباھله دروغگویان مورد لعن الهی قرار گرفته‌اند.

۳... فَنَجْعَلُ لِعْنَةً اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ. (آل عمران: ۶۱)

... آنگاه لعنت خدارابر دروغگویان قرار می‌دهیم.

ب - روایات

۱. امام علی^ع:

جَاءَنِبُوا الْكِذْبَ فَإِنَّ الْكِذْبَ مُجَانِبٌ لِّاِيمَانٍ.^۱

از دروغ بپرهیزید که با ایمان بیگانه است.

۲. همان حضرت^ع:

لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمًا إِلَيْهِمْ حَتَّىٰ يَتَرَكُ الْكِذْبَ هُوَ لَهُ وَجِدَهُ.^۲

هیچ بنده‌ای مزء ایمان را نمی‌چشد تا دروغ را -شوخی

باشد یا جدی -مطلق ترک کند.

۳. امام صادق^ع:

۲. جُبِيلَ الْمُؤْمِنُ عَلَىٰ كُلِّ طَبِيعَةٍ إِلَّا الْخِيَانَةَ وَالْكِذْبَ.^۳

مؤمن به هر چیزی خوبی گیرد، جزوی خیانت و دروغ.

ج - رهنمودها

امام خمینی^ر:

۱. گاهی شود که به واسطه کشف یک دروغ، انسان

به طوری از درجه اعتبار پیش مردم ساقط می‌شود که تا

آخر عمر جبرانش را نتوان کرد. خدا نکند کسی معروف

شود به دروغگویی که هیچ چیز شاید بیشتر از این به

حیثیت انسان لطمہ نمی‌زند.^۴

۱. وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۱۶.

۲. اصول کافی، ج ۲، ص ۳۴، ح ۱۱.

۳. بحار الانوار، ج ۷۲، ص ۱۷۶.

۴. شرح چهل حدیث، ص ۴۷۱.

۲. گمان می‌کنم که دروغ از مفاسد اعمالی است که از
بس شایع است قبحش به کلی از بین رفته ولی یک
وقت تنبه پیدا می‌کنیم که ایمان که سرمایه حیات
عالیم آخرت است به واسطه این موبقه از دست مارفته و
خود مانفهمیدیم.^۱

مقام معظم رهبری:

۱. خوب بودن هم یک معنای پیچیده‌ای ندارد. یعنی
باید متدين و با تقوا باشیم و دروغ نگوییم و....^۲
۲. در این ماه... دروغی نگویید و غیبتی نکنید که
زمینه برای دروغ و غیبت مقتضی است. شما اجتناب و
امتناع کنید.^۳
۳. اجتناب از گناهان ورزش - تزکیه - است، دروغ
نگفتن ورزش است.^۴

۱. همان، ص ۴۷۲.

۲. دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام، ۹/۱۱/۶۸.

۳. دیدار با عالما، طلاب و اقشار مردم قم، ۱۹/۱۰/۷۵.

۴. خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۱۲/۱۰/۷۶.

* ۴۴. پرهیز از دورویی و نفاق

تبیین

دورویی یا نفاق، نقطه مقابل ایمان است. دورویی بین مسلمانان آن است که انسان ظاهر حال و صورت ظاهرش را به آنها طوری نمایش دهد که باطن قلب و سریره اش بر خلاف آن است. دورویی نفاقِ عملی است و دوزبانی نفاقِ قولی است.^۱

الف - آیات

۱. إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدُّرُكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ. (نساء: ۱۴۵)

منافقان در فروترین درجات دوز خند.

۲. بَشِّرُ الْمُنَافِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا. (نساء: ۱۳۸)

منافقان را مژده بدنه که عذابی در دنک خواهند داشت.

۱. چهل حدیث، حدیث نهم.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

مَا أَقْبَحَ بِالإِنْسَانِ أَنْ يَكُونَ ذَوَجْهَمِينَ.^۱

چقدر زشت است که آدمی دور و باشد.

۲. همچنین:

الْفَاقُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ.

دور و بی، ایمان را تباہ می سازد.

ج - رهنمودها

امام خمینیؑ:

آنینه دل را از شرک و نفاق و دور و بی پاک کن و مگذار زنگار
شرک و کفر او را طوری بگیرد که به آتش های آن عالم
پاک نگردد. نگذار نور فطرت، مبدل به ظلمت کفر شود.^۳

مقام معظم رهبری:

جامعه‌ای که تزکیه شده باشد، مردمش نفس خود را
اصلاح کرده باشند، به خودشان پرداخته باشند، رذایل
اخلاقی را از خودشان دور کرده باشند، دور و بی و دروغ و
فریب و حرص و طمع و بخل و بقیه رذایل انسانی را از
خودشان جدا کرده و زدوده باشند، این طور جامعه‌ای
هم به سعادت اخروی و هم جلوتر از آن به سعادت
دنیوی دست خواهد یافت.^۴

۱. شرح غرر الحکم، ج ۶، ص ۹۷.

۲. همان، ج ۱، ص ۱۹۲.

۳. چهل حدیث، ص ۴۲.

۴. سخنرانی در تاریخ ۱/۸/۷۰.

○ ۱۷. عفت و پاکدامنی

تبیین

عفت: به معنای خویشتن داری از محرمات دوری از کارهای زشت و حالتی است که از غلبه شهوت جلوگیری می کند^۱ و منظور ما از عفت در اینجا رعایت موازین شرعی در برخورد با نامحرم و پاک چشمی و پاکدامنی است.

مستندات

الف - آیات

قُلْ إِنَّمَا حَرَمَ رِبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا
بَطَّنَ، (اعراف: ۳۳)

بگو: پروردگارم زشتکاری های آشکار و پنهان را حرام نموده است.

۱. مفردات راغب، ماده عف.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

العَفْةُ رَأْسُ كُلِّ خَيْرٍ.^۱

پاکدامنی، سرلوحه همه خوبی هاست.

۲. همان حضرتؑ:

مَنْ عَفَّتْ أَطْرَافُهُ حَسْنٌ أَوْ صَافُهُ.^۲

اعضای هر کس عفیف شود، خصلتها یش نیکو گردد.

۳. و نیز:

أَفْضَلُ الْعِيَادَةِ الْعِفَافُ.^۳

برترین عبادت پاکدامنی است.

ج - رهنمودها

امام خمینیؑ:

تقوا و پاکدامنی را پیشه کنید و نظم را در زندگی و

تمامی مراحل آن حکمفرما سازید.^۴

مقام معظم رهبری:

همه جوانان را به قدردانی از فرصت بی‌نظیر جوانی و

حفظ پاکدامنی و عفت و تلاش و کار در این دوران

بی‌نظیر و درخشان عمر آدمی توصیه می‌نمایم.^۵

۱. شرح غررالحكم، ج ۱، ص ۱۹۰.

۲. همان، ج ۵، ص ۴۳۲.

۳. کافی، ج ۲، ص ۷۹.

۴. صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۳۹.

۵. خطبه‌های نماز جمعه، مورخه ۶۸/۷/۲۸.

* ۴۵. رعایت موازین شرعی در برخورد با نامحرم

مستندات

الف - آیات

۱. يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَا زُوْجٍ كَ وَبَنَاتٍ كَ وَنِسَاءٍ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِيْنَ عَلَيْهِنَ مِنْ جَلَابِيْهِنَ ذَلِكَ أَذْنِي أَنْ يُعْرَفَ فَلَا يُؤْذِنَ وَكَانَ اللَّهُ عَفُورًا رَحِيمًا۔ (احزاب: ۵۹)

ای پیامبر به زنان و دختران خود و زنان مومنان بگو:
پوشش‌های خود را بر خود فروتر گیرند، این برای آنکه
شناخته شوند و مورد آزار قرار نگیرند به احتیاط
نzedیک‌تر است و خدا آمرزند مهربان است.

۲. وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَ
وَلَا يَبْدِيْنَ زِينَتَهُنَ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلِيَضْرِبُنَ بِخُمْرِهِنَ عَلَى
جُيوبِهِنَ وَلَا يَبْدِيْنَ زِينَتَهُنَ إِلَّا لِبُعْوَتِهِنَ أَوْ آبَاهِنَ أَوْ آبَاءِ
بُعْوَتِهِنَ أَوْ أَبْنَاهِنَ أَوْ أَبْنَاءِ بُعْوَتِهِنَ أَوْ إِخْوَانِهِنَ أَوْ بَنِي
إِخْوَانِهِنَ أَوْ بَنِي أَخْوَاهِهِنَ أَوْ نِسَائِهِنَ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهِنَ أَوْ
الثَّابِعَيْنَ غَيْرِ أُولَيِ الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوِ الطُّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهِرُوا

عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبُنَّ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيَعْلَمَ مَا يَخْفِينَ مِنْ
زِينَتِهِنَّ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيْهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفَلِّحُونَ.

(نور: ۳۱)

وبه زنان با ایمان بگو: «دیدگان خود را [از هر نامحرمی]
فرویندند و پاکدامنی ورزند و زیورهای خود را آشکار
نگردانند مگر آنچه که [طبعاً] از آن پیداست. و باید روسربی
خود را بر گردن خویش [فرو] اندازند، و زیورهایشان را
جز برای شوهرانشان یا پدرانشان یا پدران شوهرانشان
یا پسرانشان یا پسران شوهرانشان یا برادرانشان یا
پسران برادرانشان یا پسران خواهرانشان یا زنان
[همکیش] خود یا کنیزانشان یا خدمتکاران مرد که [از
زن] بی نیازند یا کودکانی که بر عورت‌های زنان وقوف
حاصل نکرده‌اند، آشکار نکنند؛ و پاهای خود را
[به گونه‌ای به زمین] نکوبند تا آنچه از زینتشان نهفته
می‌دارند معلوم گردد. ای مؤمنان، همگی [از مرد و زن]

به درگاه خدا توبه کنید، امید که رستگار شوید.

۳. يَانِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِنَ النِّسَاءِ إِنْ أَتَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ
بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَعْرُوفًا.

(احزاب: ۳۲)

ای همسران پیامبر، شما مانند هیچ‌یک از زنان [دیگر]
نیستید، اگر سر پروا دارید پس به ناز سخن مگویید تا
آنکه در دلش بیماری است طمع ورزد؛ و گفتاری
شايسنه گويند.

ب - روایات

۱. رسول خدا^{صلی الله علیه و آله و سلم}:

مَنْ صَافَحَ امْرَأَةً حَرَاماً جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْلُولًا ثُمَّ يُؤْمِرُ بِهِ إِلَى
النَّارِ.^۱

هر کس با زن نامحرم دست دهد روز قیامت با دست زنجیر شده به گردن محشور شود سپس امر می‌شود تا اورابه آتش ببرند.

۲. همان حضرت^{صلی الله علیه و آله و سلم}:

رَحِيمُ اللَّهُ الْمُتَسَرِّعُ لِأَنَّتِ مِنَ النِّسَاءِ.^۲

خداؤند رحمت کند زنانی که (در خارج از منزل و نزد نامحرمان) از شلوار استفاده می‌کنند.

۳. و نیز:

مَنْ فَاكَهَ امْرَأَةً لَا يَمْلِكُهَا حُسْنٌ بِكُلِّ كَلِمَةٍ كَلِمَهَا فِي الدُّنْيَا أَلْفَ
عَامٍ فِي النَّارِ.^۳

هر کس بازنی نامحرم شوخی کند برای هر کلمه که با او گفته است هزار سال در دوزخ اور ازندانی می‌کنند.

ج - رهنمودها

امام خمینی^{ره}:

سخن گفتن [زن با نامحرم] اگر مهیج باشد حرام است و اگر مهیج نبوده و خوف فتنه هم در کار نباشد احتیاط

۱. عقاب الاعمال، ص ۶۵۲

۲. کنز العمال، ج ۱۶، ص ۴۰۸، ۴۵۱۴۱ شماره ۴.

۳. عقاب الاعمال، ص ۶۵۲

مستحب آن است که ترک نماید مگر در حال ضرورت
به ویژه اگر مخاطب جوان باشد.^۱

مقام معظم رهبری:

از هر کاری که موجب جلب توجه نامحترم می‌شود باید
پرهیز نمود.^۲

۱. تحریرالوسیله، ج ۲، ص ۴۵، مسئله ۲۹.

۲. بهشت جوانان، ص ۴۲.

* ٤٦. پاک‌چشمی

مستندات

الف - آیات

قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يُعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ... وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يُعْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ^(نور: ٣١-٣٠)
به مردان با ایمان بگو چشمان خود فرو گیرند و
پاکدامنی ورزند ... به زنان با ایمان بگو چشمان خویش
فرو گیرند و پاکدامنی ورزند.

ب - روایات

۱. امام صادق ع:

مَنْ مَلَأَ عَيْنَيْهِ مِنْ حَرَامٍ مَلَأَ اللَّهُ عَيْنَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ النَّارِ إِلَّا أَنْ
يَتُوبَ وَيَرْجِعَ.^۱

هر کس چشمان خود را از نگاه به نامحرم آکنده سازد،
در رستاخیر خداوند چشمانش را از آتش پر کند مگر
آنکه توبه کند و بازگردد.

۱. وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۹۶.

۲. و نیز:

النَّظَرَةُ سَهْمٌ مِّنْ سَهَامِ إِبْلِيسِ مَسْمُومٌ؛ مَنْ تَرَكَهَا لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ لَا
لِغَيْرِهِ أَعْقَبَهُ اللَّهُ أَمْنًا وَإِيمَانًا يَجِدُ طَعْمَهُ.^۱

نگاه به نامحرم، تیری زهر آگین از تیرهای شیطان است و هر کس آن را برای خدا -نه جزو- ترک کند، خداوند در پی آن، امنیت و ایمانی عطا کند که مزه اش را بچشد.

ج - رهنمودها

امام خمینی^{ره}:

نگاه کردن مرد به بدن زن نامحرم چه باقصد لذت و چه بدون آن حرام است و نگاه کردن به صورت و دستهای اگر به قصد لذت باشد حرام است ولی اگر بدون قصد لذت باشد مانع ندارد و نیز نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم حرام می باشد.^۲

مقام معظم رهبری:

سؤال: نگاه بدون لذت به زنان بدحجاب که مو و زینت خود را در نزد نامحرم آشکار می کنند و اگر تذکری هم به آنها داده شود اصلاً توجه و گوش نمی دهند، آیا این نگاه جایز است یا نه؟ و آیا چنین زنانی در حکم، ملحق به زنان بادیه نشین و اعراب می باشند یا نه؟

جواب: در فرض سؤال نگاه جایز نیست و ملحق نیستند.^۳

۱. همان، ص ۱۹۲.

۲. توضیح المسائل، مسأله ۲۴۳۲.

۳. استفتاء از دفتر مراجع (بهشت جوانان، ص ۲۹۸)، اسدالله محمدی نیا.

* ۴۷. پاکدامنی

مستندات

الف - آیات

۱. وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَاهًا أَخْرَ وَلَا يَقْتَلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَمَ اللَّهُ إِلَيْهَا الْحَقُّ وَلَا يَرْنُونَ وَمَنْ يَعْمَلْ ذُلْكَ يَلْقَ أَنَامًا۔ (فرقان: ۶۸)

و (بندگان خدای رحمان) کسانی اند که با خدا معبودی دیگر نمی خوانند و کسی را که خدا خونش راحرام کرده است جز به حق نمی کشند و زنا نمی کنند و هر کس اینها را نجام دهد سزايش را دریافت خواهد کرد.

۲. وَلَا تَقْرِبُوا الرِّزْنَا إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا۔ (اسراء: ۳۲)

وبه زنانزدیک نشوید چراکه آن همواره زشت و بدراهی است.

۳. وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ إِلَّا عَلَيْ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أُيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ۔ (مومنون: ۵-۶)

و کسانی که دامن خود را حفظ می کنند مگر بر همسران خود یا کنیزانی که به دست آورند، که در این صورت مورد نگوهش نیستند.

ب - روایات

۱. امام باقر ع:

مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يُصِيبُ حَطَّاً مِنَ الْزَّنَا فَرِنَا الْعَيْنَيْنِ النَّظَرُ،
وَزِنَا الْفَمُ الْقُبْلَةُ وَزِنَا الْيَدَيْنِ اللَّمْسُ.^۱

هر کس ممکن است سهمی از زنا را نصیب خود کند؛
زنای چشم، نگاه کردن و زنای دهان بوسه و زنای دست،
لمس بدن نامحرم است.

۲. امام صادق ع:

لَعْنَ رَسُولِ اللَّهِ رَجُلًا يُنْظَرُ إِلَى فَرْجٍ امْرَأَةٍ لَا تَحِلُّ لَهُ وَرَجُلًا
خَانَ أَخَاهُ فِي امْرَأَتِهِ.^۲

پیامبر لعنت کرد مردی را که به شرمگاه زن نامحرم
بنگرد و مردی را که به ناموس برادرش خیانت کند.

۳. امام باقر ع:

مَنْ صَافَحَ امْرَأَةً تَعْرِمُ عَيْنَيْهِ فَقَدْ بَاءَ بِسَخَطِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
وَمَنْ إِلْتَزَمَ امْرَأَةً حَرَاماً قُرِنَ فِي سِلْسِلَةٍ مِنْ نَارٍ مَعَ شَيْطَانٍ
فِي قَذْفَافِ النَّارِ.^۳

هر کس بازن نامحرم مصافحه کند، خشم الهی نصیبیش
می شود و هر کس زن نامحرمی را در بغل بگیرد،
با شیطانی در زنجیر آتشین بسته شود و به دوزخ
پرتاب شوند.

۱. وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۹۱.

۲. همان.

۳. همان، ص ۱۹۶.

○ ۱۸. رعایت بیت‌المال

تبیین

مقصود از بیت‌المال در ابتدا خانه‌ای بوده که در آن اموال رانگه می‌داشته‌اند. این اموال، احیاناً شامل صدقات، غنایم و فیء بوده است، اما بعدها کلمه بیت‌المال بر خود اموال، اطلاق شده است و منظور از بیت‌المال مسلمین، اموالی است که متعلق به عموم مسلمانان است که باید طبق نظر شرع هزینه گردد.

مستندات

الف - آیات

۱. يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَاتَّقُوا اللَّهَ.

(انفال: ۱)

از تو درباره انفال (ثروت‌های ملی) می‌پرسند: بگو انفال به خدا و پیامبر اختصاص دارد، پس از خدا پرواکنید.

۲. إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسَاكِينِ وَالْغَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤْلَفَةُ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرُّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ.

(توبه: ۶۰)

صدقات، تنها به تهیدستان و بینوایان و متصدیان آن و کسانی که دلshan به دست آورده می‌شود و در [راه آزادی] بردهگان و امداداران و در راه خدا و به در راه مانده اختصاص دارد.

۳. مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقَرَى فَلِلَّهِ وَلِرَسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَمَا يَكُونَ
دُولَةٌ بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ
عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ. (حشر: ۷)

آن چه خدا از (دارایی) ساکنان آن قریه‌ها عاید پیامبر گردانید از آن خدا و رسول و متعلق به خویشان او و یتیمان و بینوایان و درماندگان است تا در میان توانگران شما دست به دست نگردد.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

إِنَّ هَذَا الْمَالَ لَيْسَ لِي وَلَا لَكَ وَأَنَّمَا هُوَ لِلْمُسْلِمِينَ... فَجِنَّا
أَيْدَيهُمْ لَا يَكُونُ لِغَيْرِ أَفْوَاهِهِمْ.^۱

این مال از آن من و تو نیست، بلکه برای مسلمانان است... دسترنج آنان برای دهان دیگران نیست.

۲. و نیز در نامه‌ای به یکی از کارگزاران خود می‌نویسد:
و من سوگند می‌خورم به خدا، سوگند راست، اگر به من خبر رسد که تو در بیت‌المال مسلمانان به چیزی

کم یا زیاد خیانت کرده‌ای بر تو سخت خواهم گرفت،
چنان سختگیری که تو را کم‌مایه و گران‌پشت و ذلیل
و خوار گرداند.^۱

ج - رهنمودها

امام خمینی رض:

بیت‌المال مسلمین صرف آن چیزی بشود که برای
مسلمین است. وزارت‌خانه‌ها باید وقتی که می‌بینند که
کارمند بیت‌المال مسلمین هستند و از آنجا حقوق
می‌گیرند و ارتزاق می‌کنند و اداره، اداره بیت‌المال
مسلمین است حتی در آن مسائلی که حضرت امیر
گفته ملاحظه کنند، کوچک نشمرند مسئله را، مسئله
بیت‌المال مسلمین است.^۲

مقام معظم رهبری:

... مراقب باشید، این امانت و این روحیه امانت داری
نسبت به آنچه که از مردم در اختیار ماست - بیت‌المال و
آنچه که مربوط به ثروت‌های عمومی کشور است -
اختلال پیدانکند.^۳

۱. نهج البلاغه، نامه ۲۰.

۲. صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۳۷۵.

۳. مورخه ۷۶/۲/۶

* ۴۸. دقت در به کارگیری و حفظ بیتالمال

مستندات

الف - آیات

۱. إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤْدُوا الْأَمَانَاتِ إِلَيْيَ أَهْلِهَا. (نساء: ۵۸)

خداؤند به شما فرمان می‌دهد که امانت‌ها را به صاحبانش برگردانید.

۲. قَالَ أَبْقَلِنِي عَلَىٰ خَرَائِنِ الْأَرْضِ إِنِّي حَفِظٌ عَلَيْهِمْ (یوسف: ۵۵)
یوسف گفت: مرا بر گنجینه‌های این سرزمین بگمار که نگهبانی دانایم.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

أَدْقُوا أَقْلَامَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَ سُطُورِكُمْ وَاحذفوا عَنِّي فُضُولَكُمْ
وَاقْصُدُوا قَصْدَ الْمَعْنَى وَإِيَّكُمْ وَالْأَكْثَارُ فَإِنَّ أَمْوَالَ الْمُسْلِمِينَ
لَا تَحْتَمِلُ الْإِضْرَارَ.^۱

۱. وسائل الشیعه، ج ۱۷، ص ۴۰۴.

نوک قلم‌هایتان را تیز کنید و فاصله سطراها را نزدیک
نمایید و القاب اضافی را حذف کنید و اصل مطلب را
بنویسید و زیاده‌گویی نکنید که بیت‌المال مسلمانان
تاب خسارت ندارد.

۲. و نیز به یکی از فرمانداران خود می‌نویسد:

همانا پُست فرمانداری برای تو وسیله آب و نان نیست،
بلکه امانتی در گردن تواست. باید از فرمانده و امام خود
اطاعت کنی، تو حق نداری نسبت به رعیت استبداد
ورزی و بدون دستور به کار مهمی اقدام نمایی. در دست
تو اموالی از ثروت‌های خدای بزرگ و عزیز است و تو
خزانه‌دار آنی تابه من بسپاری.^۱

ج - رهنمودها

امام خمینی رهنمود

این دستور است در طول تاریخ برای کسانی که متکفل
حکومت هستند که تا اندازه ممکن در بیت‌المال تصرف
نکنند، یک درهمش در آن طرف حساب دارد. باید
حساب بدھیم، باید در پیشگاه خدای تبارک و تعالی در
کارهایی که می‌کنیم، تصرف‌هایی که در بیت‌المال
می‌کنیم باید بعد حساب پس بدھیم... بیت‌المال مسلمین
صرف آن چیزی شود که برای مسلمین است.^۲

۱. نهج البلاغه، نامه ۵.

۲. صحیفه امام، ج ۱۹، ص ۳۷۴-۳۷۵.

مقام معظم رهبری:

اگر مسئولی خدای نخواسته در امر بیت المال اسراف بورزد یا آن را در مصارف شخصی و یا برای دوستان و نزدیکان و مرتبطین خود مصرف کند، این تخلف از عدل و قرار واقعی در امر بیت المال است.^۱

○ ۱۹. اجتناب از غیبت و تهمت

تبیین

غیبت یعنی چیزی به کسی نسبت دهنده بگونه‌ای که اگر به گوش او برسد خوشش نماید خواه آن سخن مربوط به عیبی در بدن یا در اخلاقی یا در افعال مربوط به دین یا دنیای او باشد.

مستندات

امام موسی بن جعفر^ع:

هر کس پشت سر مردمی چیزی را بگوید که در او هست و مردم هم می‌دانند غیبت نکرده و هر کس پشت سر کسی چیزی را بگوید که در او هست ولی مردم نمی‌دانند غیبتش را کرده و هر که پشت سر کسی چیزی بگوید که در او نیست به او بهتان و تهمت زده است.^۱

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۳۵۸، حدیث ۶.

* ۴۹. اجتناب از غیبت

مستندات

الف - آیات

۱. وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بِعْضًا أَيْحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ
مَيْتًا فَكَرْهُتُمُوهُ. (حجرات: ۱۲)

و بعضی از شما غیبت بعضی نکند؛ آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده اش را بخورد؟ از آن کراحت دارید.

۲. وَيَلِّكُلُّ هُمَّةٌ لَّمَرَّةٍ. (همزة: ۱)
وای بر عیب جویان هرزه گوی.

۳. لَا يَحِبُّ اللَّهُ الْجَهَرُ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ. (نساء: ۱۴۸)
خداؤند دوست ندارد کسی با سخنان خود بدی ها را اظهار کند مگر آن کسی که مورد ستم واقع شده باشد.

ب - روایات

۱. امام علی علیہ السلام:

الْعَاقِلُ مَنْ صَانَ لِسَانَهُ عَنِ الْغَيْبَةِ.^۱
خردمند کسی است که زبانش را از غیبت حفظ کند.

۱. چهل حدیث، امام خمینی، ص ۲۹۹.

۲. رسول خدا^{صلوات‌الله‌علی‌ہی و‌آله‌ی‌ہی و‌آل‌اکبر}:

مَنْ اغْتَابَ مُؤْمِنًا بِمَا فِيهِ لَمْ يَجْمُعْ اللَّهُ بَيْنَهُمَا فِي الْجَنَّةِ أَبْدًا.^۱

هر کس مومنی را به عیبی که دارد غیبت کند، خداوند هرگز اورا با آن مومن در بهشت جای ندهد.

۳. امام علی^{علی‌ہی و‌آله‌ی‌ہی و‌آل‌اکبر}:

إِجْتَبَى الرَّغِيْبَ فَانْهَا اِدَمُ كِلَابُ النَّارِ.^۲

از غیبت خودداری ورز که خورش سگهای دوزخ است.

ج - رهنمودها

امام خمینی^{رهنما}:

بدان که حرمت غیبت فی الجمله اجتماعی، بلکه از

ضروریات فقه است و از کبائر و موبقات است.^۳

مقام معظم رهبری:

باید من و شما خوب باشیم؛ خوب بودن هم یک معنای

پیچیده‌ای ندارد یعنی باید متدين و با تقوا باشیم و دروغ

نگوییم و غیبت نکنیم و به مال دنیا حرص نزنیم

و اهل تجمل و تشریفات و اسراف و بدخواهی نباشیم

و ادعاهای دروغ نکنیم.^۴

۱. سنن النبی، ص ۹۰.

۲. بحار الانوار، ج ۷۴، ص ۳۸۳.

۳. شرح چهل، حدیث، ص ۳۰۳.

۴. دیدار با کارگزاران نظام، مورخه ۶/۱۱/۹۷.

* ۵۰. اجتناب از تهمت

مستندات

الف - آیات

۱. وَمَن يَكْسِبْ خَطِيئَةً أُو إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيشًا قَدْ احْتَمَلَ
بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا. (نساء: ۱۱۲)

و هر کس خطا یا گناهی مرتكب شود، سپس آن را به
بی گناهی نسبت دهد، قطعاً بهتان و گناه آشکاری بر
دوش کشیده است.

۲. وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَن تَكَلَّمَ بِهَذَا
سُبْحَانَكَ هذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ. (نور: ۱۶)

چرا وقتی آن را شنیدید نگفتید برای ما سزاوار نیست
که در این موضوع سخن گوییم خداوندا تو منزه‌ی، این
بهتانی بزرگ است.

ب - روایات

۱. امام صادق ع :

**إِذَا أَتَهُمُ الْؤْمِنَ أَخَاهُ إِنْمَاثَ الْإِيمَانِ مِنْ قَلْبِهِ كَمَا يَنْمَثُ الْمِلْحُ
فِي الْمَاءِ.**^۱

هرگاه مومنی به برادرش تهمت زند، ایمان از قلبش
ذوب شود چنان که نمک در آب حل می‌شود.

۲. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم :

**مَنْ يَهْتَمُ مُؤْمِنًا أَوْ مُؤْمِنَةً أَوْ قَالَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ أَقَامَةُ اللَّهِ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ عَلَىٰ تَلٌّ مِنْ نَارٍ حَتَّىٰ يَخْرُجَ مِمَّا قَالَهُ فِيهِ.**^۲

هر کس به مرد یا زن مومنی تهمت بزند یا درباره‌اش
سخنی بگوید که واقعیت ندارد، خداوند در رستاخیر او
را بر تپه‌ای از آتش نگه دارد تا از عهده آنچه گفته برآید.

۳. امام کاظم ع :

مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَتَهُمْ أَخَاهُ.^۳

ملعون است، ملعون است هر کس به برادرش بهتان بزند.

ج - رهنمودها

امام خمینی ره :

وقتی آن حضرت [رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم] مشاهده کند که
صفحه اعمال شما مملو از غیبت و تهمت و بدگویی

۱. ثواب الاعمال، ص ۱۴.

۲. بحار الانوار، ج ۶۹، ص ۱۹۴.

۳. همان، ج ۶۸، ص ۲۳۷.

نسبت به مسلمان می‌باشد... ممکن است در حضور
خدای تبارک و تعالیٰ و ملائكة الله خجل گردد.^۱

مقام معظم رهبری:

افراد را طرد نکنید، به دیگران تهمت نزنید و به کسی
اهانت نکنید.^۲

۱. جهاد اکبر، ص ۴۴.

۲. بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۶۸/۴/۸.

○ ۲۰. رعایت مسائل شرعی و کسب درآمد حلال

تبیین

یکی از مهم‌ترین خصوصیات اهل تقوا کسب درآمد حلال و رعایت مسائل شرعی در امور مالی است. قرآن و روایات، لقمه حلال را منشأ خیرات و پیدایش نیکی‌ها معرفی می‌نمایند چنان‌که حرامخواری را منشأ هر شر و فسادی می‌دانند.

مستندات

الف - آیات

۱. أَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَمَ الرِّبَاً. (بقره: ۲۷۵)

خداوند داد و ستدرا حلال وربار احرام کرده است.

۲. وَلَا تَأْكُلُوا أُمُوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَيِ
الْحُكَّامِ لِتُأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أُمُوَالِ النَّاسِ بِالْأُثْمَ وَأَنْتُمْ
تَعْلَمُونَ. (بقره: ۱۸۸)

و اموالتان را میان خود به ناروا نخورید و به عنوان رشوه آن را به قضاة ندهید تا بخشی از اموال مردم را به گناه بخورید در حالی که خود می دانید.

۳. وَيَا قَوْمَ أُوفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمُعِزَّانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءً هُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ. (هو: ۸۵)

و ای قوم من پیمانه و وزن را با عدالت، تمام بدھید و بر اشیا [و اجناس] مردم عیب نگذارید و از حق آنان نکاهید.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

أَطْيَبُ الْمَالِ مَا كَتُبْتَ مِنْ حِلٍ.

پاکیزه ترین ثروت آن است که از راه حلال به دست آید.

۲. رسول اکرم ﷺ:

الْعِبَادَةُ سَبْعُونَ جُزْءاً أَفْضَلُهَا طَلَبُ الْحَلَالِ.

عبادت هفتاد جزء است که برترین آن کسب حلال است.

۳. همان حضرت ﷺ:

مَنْ بَاتَ كَالَّا مِنْ طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُرَةً لَهُ.

هر کس با خستگی از کسب حلال، شب را به سرآورد، آمرزیده است.

۱. شرح غرر، ج ۲، ص ۴۰۸

۲. کافی، ج ۵، ص ۷۸

۳. وسائل، ج ۱۷، ص ۲۴

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

شما وقتی کاری انجام می‌دهید که با هدف اداره زندگی یک عائله همراه است، خود این، یک عمل صالح است.^۱

* ۵۱. تعهد کاری

مستندات

الف - آیات

۱. وَأَوْفُوا بِالْهُدْيَانَ الْعَهْدَ كَانَ مَسْتَحْوِلًا. (اسراء: ۳۴)

و به پیمان خود وفا کنید زیرا از پیمان پرسش خواهد شد.

۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُهُودِ. (مائده: ۱)

ای کسانی که ایمان آورده اید به قراردادها وفا کنید.

ب - روایات

۱. رسول خدا :

إِذَا عَمِلَ أَحَدُكُمْ عَمَلًا فَلْيَقْرَأْ:

هرگاه یکی از شما کاری انجام می دهد، آن را دقیق انجام دهد.

۲. امیر مؤمنان ﷺ:

١. جَمَالُ الْمَعْرُوفِ اِنْتَمَاءُ.

زیبایی کار خوب به فرجام رساندن آن است.

ج - رهنمودها

مقام معظم رهبری:

هر کس و در هر جا که هستیم و جдан کار رادر کاری که
بر گردن گرفتیم و تعهد کردیم رعایت کنیم؛ چه این
کار شخصی، یا کاری برای نان درآوردن باشد و چه
کاری اجتماعی و مردمی و مربوط به دیگران باشد
همانند کارهای مهم اجتماعی و مسئولیت‌های کشوری،
همه این امور را با برخورداری از وجودان کاری انجام
دهیم، آن را خوب و دقیق و کامل و تمام انجام دهیم و به
۲ تعبیر معروف برای کار سنگ تمام بگذاریم.

۱. شرح غرر الحكم، ج ۳، ص ۳۶۳

۲. روزنامه جمهوری اسلامی، مورخه ۷۳/۱/۶

* ۵۲. دقت و جلوگیری از مخلوط شدن بیتالمال با زندگی شخصی

مستندات

الف - آیات

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيُكْلُونَ
أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبُطْلِ وَيَصْدُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ
يَكِنْزُونَ الْذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفَقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرُوهُمْ
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ. (توبه: ۳۴)

ای کسانی که ایمان آورده اید، بسیاری از دانشمندان و راهبان، اموال مردم را به ناروا می خورند، و [آنان را] از راه خدا بازمی دارند، و کسانی که زر و سیم را گنجینه می کنند و آن را در راه خدا هزینه نمی کنند، ایشان را از عذابی در دنک خبر ده.

۲. إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤْتُوا الْأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا. (نساء: ۵۸)
و خداوند به شما فرمان می دهد که امانتها را به صاحبانشان برگردانید.

پس باید برای حفظ و نگهداری آن اهتمام زیادی کرد تا
مباداً با اموال شخصی مخلوط گردد.

ب - روایات

۱. رسول خدا ﷺ :

مَنْ لَمْ يُيَالِ مِنْ أَيْنَ إِكْتَسَبَ الْمَالَ لَمْ يُيَالِ اللَّهُ مِنْ أَيْنَ
أَدْخَلَهُ النَّارَ.^۱

هر کس دقت نکند که از چه راهی مال کسب کند،
برای خدا نیز تفاوتی نمی‌کند که از چه راهی او را
وارددوزخ کند.

۲. امام علیؑ :

وَاللَّهِ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تُرْوِجَ بِهِ النِّسَاءُ وَمُلِكٌ بِهِ الْأَمَاءُ لَرَدَدْتُهُ.^۲
به خدا سوگند اگر با بیت المال همسر گرفته باشند یا
کنیز خریده باشند آن را باز می‌ستانم.

۳. همان امام به کسی که بیت‌المال را به تاراج برده بود

نوشت:

فَاتَّقِ اللَّهَ وَارْدِدْ إِلَى هُؤُلَاءِ الْقَوْمِ أَمْوَالَهُمْ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ ثُمَّ
أَمْكَنَّنِي اللَّهُ مِنْكَ لَا عَذْرَنَّ إِلَى اللَّهِ فِيهِ وَلَا أَضْرِبَنَّكَ بِسَيِّفِي
الَّذِي مَا ضَرَبْتُ بِهِ أَحَدًا إِلَّا دَخَلَ النَّارَ.^۳

۱. بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۱۰۰.

۲. نهج البلاغه، خطبه ۱۵.

۳. همان، نامه ۴۱.

از خدا بترس و اموال مردم را به آنان بازگردان و اگر این
کار را نکنی وظیفه الهی خویش را درباره تو انجام
می دهم و با شمشیری تو را خواهم زد که کسی را با آن
نzedهایم مگر اینکه وارد دوزخ شده است.

* ۵۳. اجتناب از درآمدهای شبههناک

مستندات

الف - آیات

۱. فَلَيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَيْ طَعَامِهِ. (عبس: ۲۴)

انسان باید به خوراک خود بنگرد.

۲. يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ. (بقره: ۱۶۸)

ای مردم از آنچه در زمین است حلال و پاکیزه را بخورید
و از گامهای شیطان پیروی نکنید که او دشمن آشکار
شماست.

ب - روایات

۱. رسول خدا :

مَنِ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ فَقَدِ اسْتَبَرَ أَلِدِينَهُ.

هر کس از شبههای بپرهیزد، خود را برای دینش پاک ساخته است.

۲. امام صادق ع:

أَوْرَعُ النَّاسِ مَنْ وَقَفَ عِنْدَ الشَّبَهَةِ.^۱

باتقواترین مردم کسی است که در برابر شبهه باشد.

۳. همان حضرت ع:

مَنْ تَرَكَ الشَّبَهَاتِ نَجَا مِنَ الْمُحَرَّمَاتِ.^۲

هر کس شبهه را ترک کند از گناه رهیده است.

۱. بحار الانوار، ج ۷۵، ص ۱۹۱.

۲. وسائل الشیعه، ج ۲۷، ص ۱۵۷.

○ ۲۱. محاسبه نفس

تبیین

مومن برای پیروزی در پیکار با شیطان باید در آغاز هر روز به آنچه وظیفه است توجه کند و در طول روز مراقب نافرمانی نفس و عمل به برنامه‌هایش باشد و در هنگام خواب به محاسبه اعمال خویش بنشیند و آنجا که لغزشی از خود دید، خویش را سرزنش و مجازات کند و توبه نماید و آنجا که خود را موفق دید از خداوند تشکر کند و استمرار توفیق را از خداوند درخواست نماید.

مستندات

الف - آیات

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسُكُمْ: (مائده: ۱۰۵)

ای کسانی که ایمان آورده اید به خود بپردازید.

۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَتَنْتَظِرُونَ نَفْسَ مَا قَدَّمْتُ لَغِدِ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا
اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ (حشر: ۱۸-۱۹)

ای کسانی که ایمان آورده اید از خدا بررسید، و باید هر کسی بنگرد که برای خود چه پیش فرستاده است، و از خدا بررسید و پرهیزکار باشید که بی گمان خداوند به کارهای شما آگاه است.

ب - روایات

۱. پیامبر اکرم ﷺ :

خَاسِبُوا أَنفُسَكُمْ قَبْلَ أَنْ تُخَاصِبُوا وَزِنُوهَا قَبْلَ أَنْ تُوزَنُوا
وَتَجْهَزُوا لِلْعُرْضِ الْكَبِيرِ ۖ

پیش از آن که به حساب شما برسند، خود را محاسبه کنید و قبل از آن که (اعمال) شما را در میزان قرار دهنده، آن را وزن نمایید و خود را برای حسابرسی بزرگتری آماده سازید.

۲. همان حضرت ﷺ :

يَا أَبَا ذَرٍ، لَا يَكُونَ الرَّجُلُ مِنَ الْمُتَقِّنِ حَتَّىٰ يُحَاسِبَ نَفْسَهُ أَشَدُ
مِنْ مُحَاسِبَةِ الشَّرِيكِ شَرِيكَهُ، فَيَعْلَمُ مِنْ أَيِّنَ مَطْعَمَهُ، وَمِنْ
أَيِّنَ مَنْزِلَتِهِ وَمِنْ أَيِّنَ مَلْبِسَهُ؟ أَمْ حِلٌّ ذَلِكَ، أَمْ مِنْ حَرَامٍ؟^۱
ای ابوذر، آدمی از پرهیزگاران نباشد، مگر آن گاه که حسابرسی او از نفسش سخت‌تر از حساب کشیدن

۱. بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۷۳

۲. همان، ج ۷۴، ص ۸۸

شريك از شريکش باشد و بداند که از کجا می‌خورد،
از کجا می‌آشامد و از کجا می‌پوشد، آیا اينها از حلال
است یا از حرام؟

۳. امام علیؑ:

ثَمَرَةُ الْمُحَاسِبَةِ صَلَاحُ النَّفْسِ.^۱

نتیجه محاسبه اصلاح شدن نفس انسان است.

ج - رهنمودها

امام خمینیؑ:

اگر محاسبه کند آدم، شب از خودش و خودش را در
محاسبه قرار بدهد که امروز تو این صحبت را کردی،
این مبدأ، مبدأ شیطانی بوده است نه مبدأ انسانی و
الهی، ممکن است کم کم دنبال این برود که اصلاح کند
و اگر این کار را نکند و همان رویه را تعقیب بکند، هیچ
بعید ندانید که یک نفر زاهد عابد مسلمان همه چیز،
یک انسان فاسد شقی از کار درآید.^۲

مقام معظم رهبری:

اگر ما بتوانیم این من درونی، این هوای نفس، این فرعون
باطنی، این شیطانی که در درون ماست مهار کنیم یا
اقلًاً قدری مهار کنیم همه امور اصلاح می‌شود، قبل از
هر چیز ما آدم خواهیم شد و به فلاخ خواهیم رسید.^۳

۱. شرح غرر الحكم، ج ۳، ص ۳۳۴.

۲. صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۶۹.

۳. سخنرانی با اقشار مختلف مردم، ۶/۲/۱۳۶۹.

* ۵۴. خودتنظیمی و برنامه داشتن برای خودسازی (مشارطه)

تبیین

مشارطه آن است که انسان با خود عهد و پیمان بیند که در انجام تکالیف و ادای وظایف و ایفاده مسئولیت‌ها به هیچ وجه کوتاهی نکند و از دستورهای شرع انور تجاوز ننماید. متعهد شود که از کارهای ناپسند خودداری ورزد. این عهد و پیمان در صورتی مؤثر است که هر روز تجدید شود تا آن‌گاه که به صورت ملکه در نفس و روح انسان رسوخ یابد.^۱

خودتنظیمی به این معنا که در ابتدای روز با خود شرط کند که مرتکب هیچ کار خلافی نشود و هر کار خوبی که از دستش بر می‌آید انجام دهد و در این راه از هیچ کوششی دریغ نورزد و با تمام توان با موانع بویژه شیطان مبارزه کند.^۲

۱. نقطه‌های آغاز در اخلاق عملی، ص ۳۴۵.

۲. از این کار در کتب اخلاق و عرفان تعبیر به مشارطه می‌شود.

مستندات

الف - آیات

۱. يَا بُنَيَ إِنَّهَا إِنْ تَكْ مِنْ قَالَ حَبَّةٌ مِنْ خَرَدْلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ
أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ
خَبِيرٌ. (لقمان: ۱۶)

ای پسرك من، اگر [عمل تو] هموزن دانه خردلی و در تخته سنگی یا در آسمان‌ها یا در زمین باشد، خدا آن را می‌آورد، که خدا بس دقیق و آگاه است.

۲. وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّيْرِ. (عصر: ۱ - ۳)

سوگند به عصر [غلبة حق بر باطل]، که واقعاً انسان دستخوش زیان است؛ مگر کسانی که گرویده و کارهای شایسته کرده و همدیگر را به حق سفارش و به شکیابی توصیه کرده‌اند.

ب - روایات

امام کاظم علیه السلام :

إِجْهَدُوا فِي أَنْ يَكُونَ زَمَانُكُمْ أَرْبَعُ سَاعَاتٍ: سَاعَةً لِلنَّاجَةِ اللَّهِ
وَسَاعَةً لِأَمْرِ الْمَعَاشِ وَسَاعَةً لِمُعاشرَةِ الْأَخْوَانِ وَالثَّقَاتِ الَّذِينَ
يَعْرِفُونَكُمْ عَيْبَكُمْ وَيَخْلِصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ وَسَاعَةً تَخْلُونَ
فِيهَا لِلَّذِينَ كُمْ فِي غَيْرِ مُحَرَّمٍ وَبِهِنِّ السَّاعَةِ تَقْدِرُونَ عَلَى
الْتَّلَاثِ سَاعَاتٍ....^۱

۱. تحف العقول، تصحیح غفاری، ص ۴۳۳، اسلامیه.

بکوشید که وقت خود را چهار قسمت کنید: بخشی برای مناجات با خدا، بخش دیگر برای امارات معاش، بخش سوم برای معاشرت با برادران و معتمدانی که عیوب تان را به شمامی گویند و در دل به شما اخلاص می‌ورزند و بخش چهارم برای لذت‌ها و کام‌جویی‌های مشروع؛ تا برای سه بخش دیگر نیرو بگیرید.

ج - رهنمودها

امام خمینی^۱:

اگر در زندگی مان، در رفتار و حرکاتمان نظم بدھیم، فکرمان هم بالطبع نظم می‌گیرد، وقتی فکر، نظم گرفت یقیناً از آن نظم فکری کامل الهی برخوردار خواهد شد.^۲

مقام معظم رهبری:

همه باید خودمان را تهذیب و تزکیه کنیم، همه باید برای خدا تلاش و کار کنیم و در خودمان نورانیت به وجود بیاوریم، تا بتوانیم بیش برویم. شما برادران سپاه، باید با این دید به وظایف عمدۀ خودتان نگاه کنید.^۳

۱. سرگذشت‌های ویژه از زندگی امام خمینی، مصطفی و جданی، ج ۴، ص ۴۹.

۲. سخنرانی در دیدار با مسؤولان دفاتر نمایندگی و فرماندهان، ۷۰/۲/۲۱.

۵۵*. خودکنترلی، خودمحاسبه‌گری و مراقبت نفس (مراقبه)

تبیین

مراقبه یعنی انسان پس از آنکه با خود عهد و پیمان بست، باید در تمام اوضاع و احوال مراقب و نگران خویش باشد، تا در اثر غفلت و سهل‌انگاری عهده را که بسته است نشکند.

مستندات

الف - آیات

۱. أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى؟ (علق: ۱۴)

آیا و ندانست که خداوند - همه اعمالش را - می‌بیند؟

۲. مَا يَلْفَظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ. (ق: ۱۸)

هیچ سخنی نمی‌گوید، مگر آن که در کنار او مراقبی حاضر است.

۳. إِنَّ الَّذِينَ اتَّقُوا إِذَا مَسَهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا
هُمْ مُبْصَرُونَ. (اعراف: ۲۰۱)

در حقیقت، کسانی که [از خدا] پروا دارند، چون وسوسه‌ای از جانب شیطان بدیشان رسد [خدا را] به یاد آورند و به ناگاه بینا شوند.

ب - روایات

۱. امام علیؑ:

يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ مُهِمِّنًا عَلَى نَفْسِهِ مُرَاقبًا قَلْبَهُ، حَافِظًا لِسَانَهُ.^۱

سزاوار است که انسان، بر نفس خود مسلط باشد و قلب وزبانش را مراقبت نماید.

۲. و نیز:

طَوْبِي لِمَنْ رَاقَبَ رَبِّهِ وَخَافَ ذَنْبَهُ.^۲

خدای رحمت کند مردی را که خدای را در نظر گیرد و از گناه خویش بترسد.

۳. بیامبر اکرم ﷺ به ابوذر:

يَا أَبَا ذَرٍ! أَعْتَدِ اللَّهَ كَانَكَ تَرَاهُ وَإِنْ مُكْنَثَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَكَ.^۳

ای اباذر! خدای متعال را چنان عبادت کن که گویا او را می‌بینی و اگر تو اورانمی‌بینی او تورا می‌بینند.

۱. غررالحكم، ج ۴، ص ۲۳۸.

۲. همان.

۳. بحارالانوار، ج ۷۶، ص ۷۴، باب ۴.

ج - رهنمودها

امام خمینی^۱:

آفایان باید مراقبه کنند باید مراقبت کنند خودشان را از صبح تا عصر باید مراقب خودشان باشند. نفس انسان سرکش است، یک آن از آن غافل بشویم، نعوذ بالله انسان را به کفر می‌کشد نه به فسق، اگر غافل بشود انسان، شیطان راضی نیست به فسق ما، او کفر ما را می‌خواهد. او می‌خواهد همه را منتهی کند به کفر؛ منتها از معاصی کوچک می‌گیرد و کم کم وارد می‌کند در بزرگتر، و کم کم در بزرگتر، و کم کم بالاتر تا بررسد به آنجا که خدای نخواسته انسان را منحرف کند. اصلاً باید مراقبت کنید آقا از خودتان؛ باید از اول صبح که از خواب پا می‌شوید، یا اول اذان یا ان شاء الله قبل از اذان که پا می‌شوید از خواب... باید مراقب خودتان باشید.^۲

مقام معظم رهبری:

محاسبه الهی، محاسبه‌ای سخت و بسیار جدی است. خدا کند که ماه، این مراقبه را همواره برای خودمان داشته باشیم که بتوانیم کارهایمان را با دقت بیشتری انجام دهیم.^۳

۱. صحیفه امام، ج ۲، ص ۳۹.

۲. بیانات در دیدار رئیس جمهور و هیأت وزیران، به مناسبت هفته دولت، ۷۵/۶/۸.